

УДК 502.35

ЯКИМЧУК Аліна Юріївна,
канд. екон. наук, докторант НАДУ

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Розглядаються основні механізми державного регулювання збереженням біорізноманіття, основні засади формування системи державного регулювання збереження біорізноманіття України. На основі вивчення міжнародного досвіду врахування біорізноманіття як природного капіталу в національних рахунках держави доводиться і економічно обґрунтовується необхідність його запровадження в Україні.

Ключові слова: екологічна політика, державне регулювання, біорізноманіття, держава, система.

***Якимчук А. Ю.* Механизмы государственного управления сохранения биоразнообразия**

Рассматриваются основные механизмы государственного регулирования сохранения биоразнообразия, основные принципы формирования системы государственного управления сохранением биоразнообразия Украины. На основе изучения международного опыта учета биоразнообразия как природного капитала в национальных счетах государства доказывается и экономически обосновуется необходимость его внедрения в Украине.

Ключевые слова: экологическая политика, государственное регулирование, биоразнообразии, государство, система.

***Yakymchuk A. U.* The public administration mechanisms of biodiversity maintenance**

The main mechanisms of biodiversity maintenance, basic principles of units of government preserve biodiversity in Ukraine have been learned. The necessity of

international experience of biodiversity calculation as natural capital in national accounts of Ukraine has been investigated and economical improved.

Key words: environmental policy, public regulation, biodiversity, state, system.

Постановка проблеми. Від ефективності роботи органів державного управління екологічною політикою залежить ефективність збереження біорізноманіття, стан здоров'я населення. Адже відомо, що саме біорізноманіття підтримує функціонування екосистем, зокрема кругообіг і очищення природних вод, збереження ґрунтів і стабільність клімату. Проте система регулювання збереження біорізноманіття потребує вдосконалення, застосування широкого спектру механізмів державного регулювання на зразок розвинених держав світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання механізмів державного регулювання широко висвітлювали М. Корецький, Д. Дзвінчук, С. Кравченко, В. Мартиненко, С. Серьогін, О. Дацій, Р. Ларіна, Ф. Федорчак та багато інших. Проте механізми державного збереження біорізноманіття вивчені недостатньо. Хоча питанню збереження біорізноманіття присвячено ряд праць вітчизняних науковців, а саме: Т. Л. Андрієнко-Малюк, А. Ю. Александрової, О. О. Веклич, О. В. Врублевської, Л. С. Гринів, Ю. М. Грищенко, П. І. Гамана, Л. Г. Мельника, І. М. Синякевича, А. Я. Сохничка та ін., де в основному розглядається підтримання екологічного стану екосистем. Усе це зумовило актуальність даної теми наукової роботи, її мету, а також визначило предмет та об'єкт дослідження.

Метою статті є обґрунтування механізмів державного регулювання збереження біорізноманіття, які можна вважати найбільш ефективними для побудови раціональної системи управління на загальнодержавному рівні, а також змісту поняття «механізми державного управління».

Виклад основного матеріалу. Державна екологічна політика – це соціально-економічні управлінські рішення і міжнародні договори, укладені з урахуванням вигравів і недоліків, пов'язаних з екологічним станом територій, акваторій і повітряного простору країни (з урахуванням перспективного розвитку господарства і зміни чисельності і потреб населення), і наявності в межах країни природних ресурсів і характеру природних умов життя. Іншими словами, екологічна політика – це комплекс заходів, спрямованих на охорону навколишнього середовища, збереження і

відновлення природних ресурсів, запровадження безвідходних і маловідходних, екологічно чистих технологій, розвиток природоохоронної освіти і виховання, правову охорону екологічних систем з метою забезпечення оптимальних умов природокористування. Екологічна політика визначається як організаційна та регулятивно-контрольна діяльність суспільства і держави, спрямована на охорону та оздоровлення природного середовища, ефективне поєднання функцій природокористування і природоохорони, забезпечення нормальної життєдіяльності та екологічної безпеки громадян.

Зазначимо, що стосовно класифікації механізмів державного регулювання серед науковців немає однозначності. Так, автори «Словника-довідника з державного управління» згідно з характером факторів впливу виділяють політичні, економічні, соціальні, організаційні та правові механізми [2, с. 117]. За визначенням М. Х. Корецького механізм державного регулювання економіки – це система засобів, важелів, методів і стимулів, за допомогою яких держава регулює економічні процеси, забезпечує реалізацію соціально-економічних функцій [4, с. 16].

Р. Р. Ларіна, А. В. Владзимирський, О. В. Балуська зазначають, що механізм управління є найактивнішою частиною системи управління, яка забезпечує дію на чинники, від яких залежить результат діяльності керованого об'єкта. На їх погляд, механізм управління є достатньо складною категорією управління, яка включає такі елементи: цілі управління; критерії управління – кількісний аналог цілей управління; фактори управління – елементи об'єкта управління і їх зв'язку; методи дії на чинники управління; ресурси управління – матеріальні і фінансові ресурси, соціальний і організаційний потенціали, у процесі використання яких реалізується вибраний метод управління і забезпечується досягнення поставленої мети [3, с. 27].

Узагальнивши вищенаведені трактування категорії «механізм державного управління», можна дати таке визначення. Механізм державного управління – це сукупність форм, засобів, методів, правових, організаційних, адміністративних, мотиваційних та інших заходів держави, спрямованих на забезпечення динамічного розвитку суспільства.

М. В. Васильєва в складі механізму державного управління виокремлює: механізм реалізації загальних та інших принципів управління, механізми планування, організації, мотивації, координації, розпорядництва, обліку, аналізу і контролю, які

використовують економічні, організаційно-адміністративні, соціальні та інші методи управління [1].

О. Б. Коротич виділяє адміністративні (організаційно-розпорядчі), правові, економічні, політичні, соціально-психологічні, морально-етичні та комплексні державні механізми управління [5, с. 126 – 127].

Р. Р. Ларіна, А. В. Владзимирський, О. В. Балусєва дотримуються думки щодо існування єдиної системи механізмів управління, яка включає: економічні, мотиваційні, організаційні, правові механізми [3, с. 50 – 51].

Н. Р. Нижник та В. М. Олуйко вважають, що комплексний механізм державного управління являє собою систему економічних, мотиваційних, організаційних, політичних та правових механізмів [7, с. 236].

М. І. Круглов трактує механізм державного управління як сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління на діяльність об'єктів, що забезпечує узгодження інтересів учасників державного управління, які взаємодіють. Науковець вважає, що оскільки фактори державного управління можуть мати економічну, соціальну, організаційну, політичну і правову природу, то комплексний механізм державного управління повинен являти собою систему економічних, мотиваційних, організаційних, політичних і правових механізмів [6, с. 111]. Аналогічної думки дотримується і О. В. Федорчак, наводячи класифікацію механізмів державного управління, яка включає поділ механізмів державного управління за функціональним призначенням на економічні, мотиваційні, організаційні, політичні та правові механізми державного управління. Крім того, науковець поділяє механізми державного управління за суб'єктами управління: механізми управління, які використовуються органами законодавчої влади, президентом, органами виконавчої влади, органами судової влади та органами місцевого самоврядування.

Комплексний механізм державного управління, на думку О. В. Федорчака, може складатися із таких механізмів: економічного (механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо); мотиваційного (сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів, що спонукають державних службовців до високоефективної роботи); організаційного (об'єкти, суб'єкти

державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування); політичного (механізми формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо); правового (нормативно-правове забезпечення – закони і постанови Верховної Ради України, укази президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, а також методичні рекомендації та інструкції тощо) [8].

Одним з інноваційних інструментів залучення іноземних інвестицій в Україну для збереження біорізноманіття вважаємо механізм реалізації механізмів Кіотського протоколу. Здійснене економічне обґрунтування дозволило дійти висновку, що лісові екосистеми України за економічним ефектом їх функціонування серед країн-сусідів поступаються лише Росії. Завдяки лісовим екосистемам Україна здатна забезпечувати життєдіяльність, крім українського населення, додатково ще 63 млн осіб, займаючи другу позицію після Польщі. Як країни-реципієнти вуглецю Молдова і Білорусь повинні економічно компенсувати Україні ці ефекти від збереження лісів. Це дозволило б Україні реструктуризувати свій зовнішній борг.

Зазначимо, що створення ефективної системи регулювання збереження біорізноманіття можливе за умови застосування кращого міжнародного досвіду розвинених держав світу в поєднанні з національними особливостями, створення єдиної методологічної бази формування нормативних показників із їх законодавчим закріпленням, залучення економічних стимулятивних механізмів збереження біорізноманіття (грантів, премій, екодотацій, екокредитів, торгівлі квотами на викиди, впровадження інструментів «зеленої економіки»).

На сьогодні державну політику в галузі раціонального використання і відтворення природних ресурсів реалізує Мінприроди України. У складі Міністерства за збереження біорізноманіття відповідають Державна екологічна інспекція, Головне управління національних природних парків і заповідної справи, Управління регулювання природокористування, Державні екологічні інспекції охорони Чорного та Азовського морів. У цій сфері задіяні також Міністерство аграрної політики України, державні комітети лісового та рибного господарства, державні комітети земельних ресурсів і водного господарства. Значну роль відіграють наукові інститути, заповідники та національні природні парки. Мінприроди України приділяє значну увагу питанням адаптації національного законодавства України в галузі збереження

та використання тваринного світу до законодавства Європейського Союзу. Україна ратифікувала більше ніж 50 міжнародних угод, спрямованих на збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. Проте до цього часу систему регулювання збереження біорізноманіття не можна вважати ефективною загалом.

Висновки. Отже, державна екологічна політика є невід'ємною складовою стратегії державного управління та незаперечною умовою існування суспільства. Для України в сучасних умовах надзвичайно корисний досвід розвинених країн світу щодо проведення та вдосконалення екологічної політики.

Стосовно збереження біорізноманіття всі механізми державного регулювання повинні широко застосовуватися у практиці, що дозволить підвищити ефективність збереження біологічних ресурсів, поліпшити здоров'я населення, забезпечити національну економіку природними ресурсами та створити гідні умови для функціонування та розвитку майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. **Государственный** финансовый контроль в управлении регионом : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Васильева М. В. ; РГБ ОД. – Волгоград, 2003. – 182 с. – Режим доступа : www.disserr.ru/contents/70157.html.
2. **Державне** управління : словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
3. **Державний** механізм забезпечення інформатизації системи охорони здоров'я : монографія / Р. Р. Ларіна, А. В. Владзимирський, О. В. Балуєва ; під заг. ред. В. В. Дорофійенко. – Донецьк : Цифрова типографія, 2008. – 252 с.
4. **Корецький М. Х.** Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці : монографія / М. Х. Корецький. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 260 с.
5. **Коротич О. Б.** Класифікація та зміст механізмів управління державою / О. Б. Коротич // Акт. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2006. – Вип. 2 (26). – С. 122 – 128.
6. **Круглов М. И.** Стратегическое управление компанией / М. И. Круглов. – М. : Рус. деловая лит., 1998. – 356 с.

7. **Нижник Н. Р.** Системний підхід в організації державного управління: навч. посібн. / Н. Р. Нижник, О. А. Машков ; за заг. ред. Н. Р. Нижник. – К. : УАДУ, 1998. – 160 с.

8. **Федорчак О. В.** Класифікація механізмів державного управління / О. В. Федорчак // Демократ. врядування : електрон. наук. фах. вид. – 2008. – № 1. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.